

Posudek na diplomovou práci Šárky Vlasákové

Tématu šoa/holocaustu není v české literární a kulturní vědě stále ještě věnovaná náležitá pozornost. Jedním z deziderat je evidence a zhodnocení dokumentárních i fikčních děl prezentovaných dětským a mladistvým vypravěčem. Části tohoto úkolu se ujala Šárka Vlasáková, která je zapojena do aktivit nedávno vzniklého Centra pro studium holocaustu a židovské literatury. Ve své diplomové práci srovnává několik textů autentických deníků (Deník Davida Sierakowiaka, Deník Mary Bergové, Krásné dny mého mládí od Any Novacové), text fiktivního deníku (Nemilovaná od Arnošta Lustiga) a text novely s autobiografickými rysy a dětským vypravěčem (Židovská válka od Henryka Grynberga).

Tyto texty byly napsány v různé době, odehrávají se na různých místech nacisty obsazené Evropy, byly vydány v různých jazycích (dvě z nich, deníky Davida Sierakowiaka a Mary Bergové, nejsou dostupné v češtině) a vyznačují se různou mírou stylizace či estetického záměru. Na jednom pólu stojí Sierakowiak, jenž v letech 1939 až 1943 v Lodži viditelně nepsal svůj deník s úmyslem publikace. Nedokončenost textu byla způsobena Sierakowiakovou smrtí v ghettu a jeho fragmentárnost je dána tím, že některé sešity byly v kruté zimě 1945 použity jako topivo do kamen. Deníkové jsou rovněž knihy Any Novacové (odehrává se v roce 1944 v Plaszowě a v Osvětimi) a Mary Bergové (1939 až 1944, místo: varšavské ghetto, vězení Pawiak, internační tábor, cesta do USA). Na rozdíl od zápisků Davida Sierakowiaka byly oba deníky upravovány, obsahují vypravěčské strategie, které se obracejí ke čtenáři. Henryk Grynberg napsal Židovskou válku, novelu s autobiografickými motivy a s autobiografickým dětským vypravěčem, v šedesátých letech na základě vzpomínek. Vedle dětské perspektivy však do textu občas pronikají signály dospělého vypravěče. Na druhém pólu této řady stojí Lustig, který konstruoval Nemilovanou v sedmdesátých letech jako fikci stylizovanou do podoby deníkových zápisků sedmnáctileté dívky v Terezíně ukončených jejím transportem.

Již z tohoto letmého nástinu je snad patrná obtížnost úkolu, který si diplomantka zvolila. Přesto se jí podařilo jej zvládnout na velmi dobré odborné úrovni a její práce je promyšlená a soudržná. Začíná to již úvodní kapitolou, kde jsou vymezeny základní pojmy (paměť, svědek, zaznamenání versus konstrukce, deník versus paměti, vypravěč deníku a dětský vypravěč, adresát/čtenář deníků a próz s dětským vypravěčem). Z naratologické literatury se Šárka Vlasáková opírá hlavně o Stanzela a Jedličkovou, z české literatury věnovanou deníku

jako literárnímu žánru mohla prakticky využít jen stať Kubíčkovu, již doplnila anglicky psanou monografií Sue Vice(ové).

Nebudu zde reprodukovat interpretace jednotlivých knih. Jsou podle mého názoru přesvědčivé, založené na pečlivé analýze textu a vzájemné komparaci motivů (kupříkladu motiv hladu, reflexe židovství a nacistů, motiv viny, tematizace psaní), stylu (kupříkladu různá míra intimity a literární stylizace) a narativních strategií (kupříkladu scénická prezentace bez hodnotícího komentáře, "nespolehlivý" a "důvěryhodný" vypravěč). Co však je třeba ještě dodat je fakt, že interpretace samozřejmě předpokládala značnou sumu historických a kulturních znalostí o šoa, neboť reprezentace holocaustu je nemyslitelná bez aktuální dějinné reality let 1939 až 1945. Dalším nevysloveným předpokladem byla znalost širšího literárního kontextu zpracování holocaustu, neboť jenom na pozadí tohoto kontextu bylo možné vymezit specifčnost dětského vypravěče a stylizovaného dětského vyprávění o šoa. O tom, že Šárka Vlasáková dobře zvládla také tyto obecnější souvislosti, svědčí četné pasáže její práce, které oba zmíněné kontexty dokládají.

Práce plně dostačuje nárokům kladeným na diplomovou práci, ba v mnohém je překračuje. Doporučuji ji k obhajobě.

14. 1. 2012

Jiří Holý